

ELS MARISTES DEL CARRER SANT JOSEP, 1920-1930

Quan vaig anar a estudi encara no devia tenir els quatre anys fets, i fou al col·legi (llavors se'n deia anar a estudi) dels Germans Maristes del carrer de Sant Josep. Seria el meu primer món de contacte social amb altres éssers del meu entorn, ja que fins aquell moment estava immers en la relació familiar dels pares, dels avis i del meu germà, i especialment de la meva àvia, i, no cal dir-ho, dins el pis on vivíem la família, i naturalment també del carrer.

Vaig pujar, per primera vegada per a mi, en aquells moments, una escala molt alta, que seria un gest quotidià durant uns anys de la meva infantesa. Sembla ser que qui m'hi va portar fou el pare, que, deixant-me anar de la mà, saludà l'«hermano», que ja s'esperava al capdamunt de l'escala.

Com jo, altres menuts, la majoria uniformats amb la bata d'un teixit de mil ratlles, color blau fosc. Potser, o així em sembla recordar, que ja aquell dia pujàrem junts amb aquell noieta, en Llensa, a qui més endavant retrobarem en aquesta petita història.

Amb ulls molt oberts m'endinsava en un món nou; començava per la primera classe. Encara no sabia que era la primera; com jo, altres ulls observaven el petit enrenou d'altres infants, que serien els meus primers condeixebles en l'avatar que el temps m'havia obert a un nou ambient de la meva vida infantil.

* * *

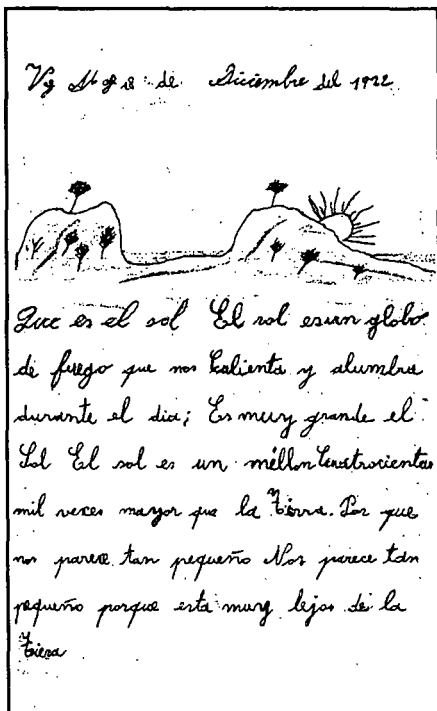
Vaig entrar, doncs, en el lloc on hi havia la primera classe, «la primera», i que aixoplugaria un estol força nombrós de principiants preparats per saber i desenvolupar la intel·ligència amb els mètodes d'aquells primers anys de la nostra centúria. Una aula plena, jo diria pleníssima, de marrecs agombolats pel mestre, l'«hermano», que es disposava a fer-nos conèixer, a través del seu peculiar ensenyament, els primers números i les primeres lletres.

Aquells, els números escrits en una pissarra, com també les lletres, les vocals primer, que al compàs de la cantarella aniríem desgranant a cor que vols tota la classe, o sia, «el uno» –en castellà naturalment–, «el dos», etc, etc. Un cop sabuts els deu primers, començaríem «la tabla de sumar». Naturalment, això a «grito pelado» i a l'uníson. Escolteu: «uno y uno, dos; dos y dos, cuatro...», cridant.

Vaig conèixer també el mètode més adient quan algú fallava, i que era expeditiu. Una canya molt llarga, d'aquelles d'Amèrica, arribava als pupitres del darrera de l'estança, que l'«hermano» brandava com un fuet pel damunt dels nostres caps, especialment als qui s'equivocaven en la dicció o la cantarella massa aguda, i ho feia a manera de descarregar damunt el cap o caps d'aquells que desafinaven en la cridòria aguda de las «tablas de sumar, restar, multiplicar...». L'«hermano» d'aquesta classe recordo que era grassonet, i, des de dalt la tarima, segur del seu rol de conductor d'aquelles petites criatures que érem.

L'aula, com ja he dit, a vessar. Aquesta classe es trobava en un angle de l'edifici, i les finestres i la sortida a fora es feia per una àmplia galeria que donava visió al pati, que servia per a l'esbarjo de la comunitat de les cinc classes de què es componia l'alumnat del col·legi.

Un pati on, a més d'aquest esbarjo —el de la tarda era el «recreo»—, s'hi havia anat arrelant un corpulent eucaliptus que durant la meua estança al col·legi veuria florir i embaumar l'aire, quan els petits dàtils de les seves flors esclataven en els dies avançats de la primavera. En un extrem del pati hi havia un safareig força gran, amb una font a cada banda, les aixetes del qual donaven aigua als nois, assedegats pel continu moviment dels jocs que es desenvolupaven en el pati.

A poca distància hi havia els serveis sanitaris, no gaire ben conservats i potser quelcom deixats, sobretot els que la porta no deixava veure l'interior. I també un galliner gairebé sempre orfe d'estadants, i que servia a voltes per als jocs que la quitxalla feia en alguns moments.

CLASSE SEGONA

La classe segona, entre la tercera i la quarta, diríem que era a l'interior de les altres aules, i més allargada que la primera, que gairebé era rectangular. La tarima on es trobava la taula-escriptori de l'«hermano» era més alta. Des d'aquí dalt dirigia el funcionament de les hores en què tocava lectura o bé lliçons de l'especialitat, que era més avançada. Havíem passat gairebé dos anys fent memorització de números i confegint l'abecedari, i havíem estrenat un llibre que ens ajudaria a encapçalar el coneixement d'aquells números i lletres.

les guarnicions per als cavalls, que eren, junt amb els carros, tartanes i xarrets, els vehicles de trànsit a la ciutat.

Entre còpies, geometria, lectura, problemes de sumar, restar i multiplicar i, fins i tot, algun dibuix, feia goig de saber que els pocs anys de treball a l'escola havien donat aquest fruit, força vistós.

Aprenia a fer la lletra més equilibrada de tinta, pals i dibuixos geomètrics, que anaven entrant, a poc a poc, en l'intel·lecte d'aquell noi de sis anys. Tot això, avalat per un «hermano» jove i també amb més coneixement dels que serien, més endavant, els meus condeixebles d'aquesta i altres classes.

La classe, «l'aula», era força alta; s'hi arribava per aquella volta d'escala, per la qual s'entrava a la segona i a la tercera, i que pujava des de peu pla de la capella. Era en aquesta segona classe on, gairebé cada any, i durant les festes de Nadal, es feia el pessebre, jo diria monumental, ja que ocupava gairebé la meitat d'espai de la classe. Potser recordo l'«hermano» que el feia, que era el de la tercera. Hi havia, naturalment, a més del naixement, moltes i variades figures; hi havia anys que hi corria l'aigua d'un rierol o figures en moviment, cosa que el feia diferent del del corredor de casa, de figures estàtiques i posades damunt una taula qualsevol. Un cop tret el pessebre, l'aula tornava a ser la mateixa que

Escrivíem en llibretes, ah!, i amb tinta i ploma. Portàvem la bata aquella de mil ratlles, de color blau, que havíem tacat alguna vegada...; i copiàvem del llibre i també feiem dictat.

El Nadal de l'any 1922 faríem el primer resum d'aquesta activitat, adreçada, segons una llibreta, *A mis queridos Papás, en homenaje de gratitud.*

És també l'any en què el pare em devia comprar la cartera de pell –pell gruixuda i forta– que encara conserva la data esmentada. Segurament, i crec no equivocar-me, fou comprada a can Casabella, el baster i guarnicioner que tenia la botiga i el petit taller casolà al carrer de Sant Josep. Com a baster que era no parava mai la seva feina manual, tot cosint i fent

abans de les festes nadalenques, amb parets força nues; només hi recordo algunes làmines que simbolitzaven l'infern i les criatures, homes i dones que hi cremaven pels pecats mortals comesos.

La part del darrera d'aquesta aula, la segona, la tercera i el davant, llindaven amb la quarta, que a través d'un quadrat de vidres donava llum i claror a l'estança.

Ací ja no hi havia el guirigall de la primera. Era més quieta i amb més silencis espaiats per a la lectura de textos i de lliçons, o bé per la veu de l'«hermano» que aquell any impartia les classes. Hem dit que per pujar a les classes segona i tercera es feia per la base de l'escala, arran de la capella. Parlem-ne.

La capella era força espaiosa, i en farem particular ressenya.

Encara avui semblo sentir la flaire penetrant de les flors que, sobretot el mes de maig, omplien de sentor, a més del petit altar, tot el recinte. Aquells mesos de maig, amb el rosari adormidor que et feia aclucar els ulls i gairebé dormir beatíficament, escoltant totes aquelles lletanies repetitives que semblaven inacabables. A part, també vaig fruit-hi fent d'escolà. Sabia tota la missa en llatí, des de l'«introito ad altare Deu» fins a l'«ite missa est». M'agradava la dicció d'aquest idioma i el ritus adient.

I també era quelcom intrigant, per aquells volts de Setmana Santa en què la litúrgia era més solemne, a més de les homilies més enrevessades, les confessions amb mossèn Andreu, darrera l'altar fosc i una mica amagat... A més, l'«hermano» de la tercera classe tocava l'harmònim. Les cançons, especialment les del mes de Maria... *Venid y vamos todos con flores a María...*, cantades i amb l'estança plena de nois, es devien sentir al carrer.

Aquest carrer de Sant Josep, de tants bons records i del qual farem una recensió. Val la pena. S'hi trobaven, a més de l'església parroquial de Sant Josep, l'edifici que llavors en deien beneficència, també de Sant Josep, bastit per l'arquitecte Puig i Cadafalch, al costat de l'escola de nenes –en dèiem de les pobres– regentada per les monges, i també hi havia botigues d'oficis en aquells dies d'absoluta quotidianèitat.

Davant per davant de l'entrada a l'església hi havia cal cadiraire. Un artesà de la fusta que tornejava i que feia aquella flaire especial quan passaves pel davant. A la façana hi penjaven cadires de boga, com a reclam de l'article que venien.

El carrer es partia en dos espais. Entre la Riera i la plaça de les Tereses hi havia un contrafort d'obra robusta, amb dues portes, una a cada cantó, també de bona fusta, que quan plovia molt fort es tancaven ràpidament per tal de contenir l'aigua que baixava a vegades amb molt de cabal, que per la muralla de Sant Llorenç, el carrer de Sant Antoni, la Rambla i el carrer de Lepanto era engolida per les clavegueres. Era tot un espectacle durant els mesos plujosos d'abril o maig, i en alguna tempesta d'estiu, que feia les delícies dels nois que, en fila, feien cap a la plaça de les Tereses. No cal dir que, a part dels dies de pluja, les portes eren obertes al pas dels carruatges i vianants.

Ja hem esmentat abans el taller i la botiga de can Casabella...

Gairebé davant hi trobaríem ca la Sèbia. Era la fleca que al matí, quan anàvem a l'escola, escampava la flaire i l'aroma del pa que, tot just en sortir del forn, havien posat a la venda. A casa hi compràvem el pa blanc i el moreno, tot baixant el petit desnivell de quatre graons que la botiga tenia des de la vorera.

Un altre ofici afincat al carrer, i que hi va ser durant molts anys, era la barberia. Tenia la façana, el cancell o la porta d'entrada al local amb una visió especial, que la feia passar no desapercebuda.

I ja al final, a tocar de la plaça, l'estanc. Un estanc ben assortit de tabac, de moltes i diverses qualitats i marques, que s'exhibia en uns petits aparadors a l'entrada del comerç.

Els comerços que he esmentat són els que recordo més d'aquells anys de la meua infantesa; potser sí que n'hi havia d'altres, però aquests són els que llavors jo vaig viure plenament.

I hem arribat al final del carrer pel cantó de ponent. Ací un mur molt alt i robust tancava un quadricular convent, el convent de les Tereses. Tenia una entrada amb un petit i acollidor pati i la porta senzilla d'accés al seu interior. Era un convent de clausura i, no cal dir-ho, tenia el clàssic torn de comunicació dels seus estadants –les monges– amb l'exterior –el carrer–.

Des de casa, el número 7 del carrer de Deu de Gener, cada dia durant aquells anys era el camí de l'escola, gairebé sempre passant pel mur del cantó de llevant.

També a la cantonada de la muralla de Sant Llorenç hi havia el senyor Ricardi, molt amic del meu avi. El seu ofici era llauner. Feia i adobava tota classe d'estrís de llauna, atuellts molt usats aquells anys per molta gent. La lluentor del metall m'havia fet moltes vegades creuar el carrer i badoquejar pel petit aparador, o veure com el senyor Ricardi, amb un mostatxo ben adient i cara riallera, soldava qualsevol dels atuellts escampats al seu voltant.

* * *

Deixem el carrer i tornem a l'escola. Ja hem arribat a la tercera classe. No era aquell infant de la primera. El mestre, l'«hermano» José, era, jo el veia així, més mestre, d'una manera ben peculiar, perquè els nois que érem aprofundíssim en el coneixement de la gramàtica, la història –la sagrada i l'altra–, els problemes, la lectura de textos...

Ací la divisa era gairebé que *la letra con sangre entra*, i l'«hermano», cara blanca i rodona, tenia els seus mètodes. Alguna lliçó o problema no sabut et podia portar a posar-te «de rodillas» al pupitre, d'esquena a la classe, i passar-te un temps determinat amb un llibre a cada mà plana i en forma de creu. Aquest no era el càstig més penós per a l'alumne que no havia sabut el problema o la lliçó. Més dolorós era que et piquessin el cap amb la «chasca», que era de boix, i servia com a senyal per parar la lectura que l'alumne feia d'una lliçó o recitat.

També s'havia d'evitar que aquest petit «artefacte» t'arribés a tocar en un moment de l'ensenyament de l'«hermano», degut a alguna mala lectura, una incorrecta interpretació de la lliçó que en aquells moments es feia a la classe o per part de l'alumne que havia mal assimilat la lectura de la lliçó, tot això acompanyat també de la irritació del professor, que al mateix temps era força cridaner. Era un dels «hermanos» d'aquells primers anys, del qual conservo la imatge més precisa. Aquesta aula tenia una porta i unes ventalles per les quals es podia passar a la «quinta». Algunes vegades el director del col·legi entrava a la nostra classe.

* * *

L'any 1927 vaig passar a la quarta classe. Foren uns anys, des de l'entrada al col·legi, en què els meus condeixebles van ser els mateixos de la «primera». Encara amb molts d'ells el mutu coneixement no fou massa profund. Potser els

millors formaven part dels jocs i les trapelleries de nanos fets al pati a l'hora d'esbarjo. Ací, a la quarta, érem força nens que, agombolats per la manera de conduir el nostre intel·lecte, en les diferents assignatures que ens ensenyava el nostre nou professor, entràriem més en relació personal i educativa, que faria que l'amistat perdurés al llarg dels anys vinents.

La classe, l'aula, es trobava al costat de la primera. Teníem, doncs també, la galeria que ens donava més claror a l'estança. L'eucaliptus del pati el vèiem molt a prop, com també el brancall i el fullatge que onejaven al vent els dies d'hivern, o bé presentaven la flaire quan a la primavera esclataven les petites flors dels dauets verds i blancs que embellien l'arbre.

També els jocs, el futbol especialment, fet al pati amb pilota de drap i sense control, passaria a tenir un «equip» que jugaria amb portaries de debò i en camps també de debò.

Al pati, a les hores d'esbarjo, hi destacaven els jocs que, a través dels anys, feien els més grans, i que ara ens tocava posar en pràctica a nosaltres. Eren jocs com saltar a cavall fort, en què una corrua, ajupits cap cot, es recolzaven l'un a l'altre en forma de cua. A l'altre equip li tocava saltar damunt les encorbades espatlles dels contrincants. Aquest joc es desenvolupava sota l'aixopluc de la galeria, que es trobava al costat de la primera i la quarta classe.

També ací hi havia un banc d'obra adossat a la paret, on hom podia descansar després d'alguns jocs més o menys violents. Tenia també un petit rectangle, una reixa oberta sota el banc, on es tiraven papers i especialment deixalles, a vegades intactes, d'algun esmorzar, al qual el seu propietari no trobava cap gust. Aquest forat era també el soterrani de l'edifici i cau de rates, no cal dir ben peixades, que feien acte de presència fora del seu catau, algunes vegades.

* * *

Tornem, però, a la classe, a l'aula de l'«hermano», d'aquí en endavant, el germà Narcís. Fèiem taula rasa de la manera de, fins llavors, fer-nos les lliçons en castellà. El professor, català, de Palafrugell, començava a fer-nos veure que érem d'aquest país, de Catalunya. No en va, ja els primers dies de la nova classe, i especialment cada dijous, la lliçó, més que lliçó aprenentatge del que era el nostre país, a través de la lectura de la poesia i la cultura, a través dels llibres i la paraula.

Dalt de la tarima, tant podies recitar una poesia com llegir un retall de lectura en la nostra llengua. En general, els deixebles —els meus condeixebles— gaudíem de la manera d'ensenyar del nostre mestre. El lema de pàtria i també de Déu era la base que formava aquells noiets més ganàpies. Fruïem, però, d'aquell ensenyament ampli i convincent. Les poesies patriòtiques o místiques ens feren conèixer molts dels autors d'aquells anys en qualsevol d'aquests vessants. Mossèn

MOSSEN JACINTO L'ANY 1873
Ciutat de Martorelles

OBRES COMPLETES
DE
MOSSEN JACINTO VERDAGUER

EDICIÓ POPULAR

VOLUM XVII

EN DEFENSA
PROPIA

— 50 cèntims —

PUBLICACIÓ DE LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA
Administració: carrer de Mallorca, 487. — Barcelona

OBRES COMPLETES
DE
MOSSEN JACINTO VERDAGUER

EDICIÓ POPULAR

VOLUM III

MONTSERRAT

LLEGIRES. CANÇONS. ODES

— 70 cèntims —

PUBLICACIÓ DE LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA
Administració: carrer de Mallorca, 487. — Barcelona

OBRES COMPLETES
DE
MOSSEN JACINTO VERDAGUER

EDICIÓ POPULAR

VOLUM XV

SANT
FRANCESCH

— 65 cèntims — 65

PUBLICACIÓ DE LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA
Administració: carrer de Mallorca, 487. — Barcelona

Cinto Verdaguer, un dels primers. Molts de nosaltres, aconsellats pel germà Narcís, compràrem bona part de la col·lecció d'obres del mossèn Cinto, que després eren recitades o llegides en aquells dijous a la tarda, tant peculiars en aquest nostre nou ensenyament.

La col·lecció esmentada fou comprada al preu de trenta-cinc o quaranta cèntims el volum, en rústec, a la «Llibreria catòlica» del senyor Salas, afincada al vell carrer de Santa Maria, a prop de la plaça Gran.

Cada dijous, aquells poemes serien recitats dalt de la tarima per molts dels meus condeixebles. No solament això, sinó que s'establia una competència per recitar-los amb més propietat i sota la direcció del nostre mestre. També, però, aprenguérem poesies d'altres autors, i llegírem textos especialment patriòtics dels escriptors catalans més coneguts d'aquells anys. Tot aquell bagatge cultural patriòtic i religiós fou assimilat per molts de nosaltres. Moltes de les poesies o lectures serien recordades quan, després d'aquells dos anys, molts condeixebles es trobarien a la propera classe, la «quinta», o bé quan el camí a seguir ja no ens faria pujar l'alta escala del col·legi.

Entremig el nostre mestre. En l'aspecte educatiu, de caire religiós o confessional, com vulgueu dir-li, feia a manera que la classe, amb sengles donatius i alguna altra col·laboració, construís un rètol que explícitament demanava als qui ho veien, i amb aquestes lletres:

«Per Déu i la moral, parlem bé, si vos plau
Per vostra dignitat i respecte als altres, parlem bé»

El cartell s'inaugurà al pati del col·legi els primers dies de juliol de 1927, amb fotografies de tots els nois que constituïem la classe en aquella diada. Després fou penjat a la paret nord del convent de les Caputxines; això el feia molt vistós, especialment des del camp de futbol de l'Iluro SC. Curiosament, no fou destruït durant la passada guerra civil ni durant molts anys després.

L'entramat de la fusta, que ja no llua la lletra, féu que s'anés diluint en la història del conjunt dels Trenta Valents de David, que l'«hermano», el germà Narcís, ens va anar nomenant quan ell, des del Perú, lloc on fou destinat per la Comunitat, adreçava les cartes als qui, ja homes, érem anys després. Però això ja forma part d'una altra història... Sí que el pòsit que va deixar el mestre fou ben fecund en molts de nosaltres, en l'aspecte cultural, el patriòtic, el religiós, diluïts cadascun en el transcurs de les nostres vides.

Encara amb el nou canvi de classe recordaríem, amb una mica de nostàlgia, el traspàs i el mètode del nostre nou professor, que ens faria evidenciar que seria una altra manera d'aprendre i assimilar les lliçons en nous llibres i treballs ben diferents de fins aleshores.

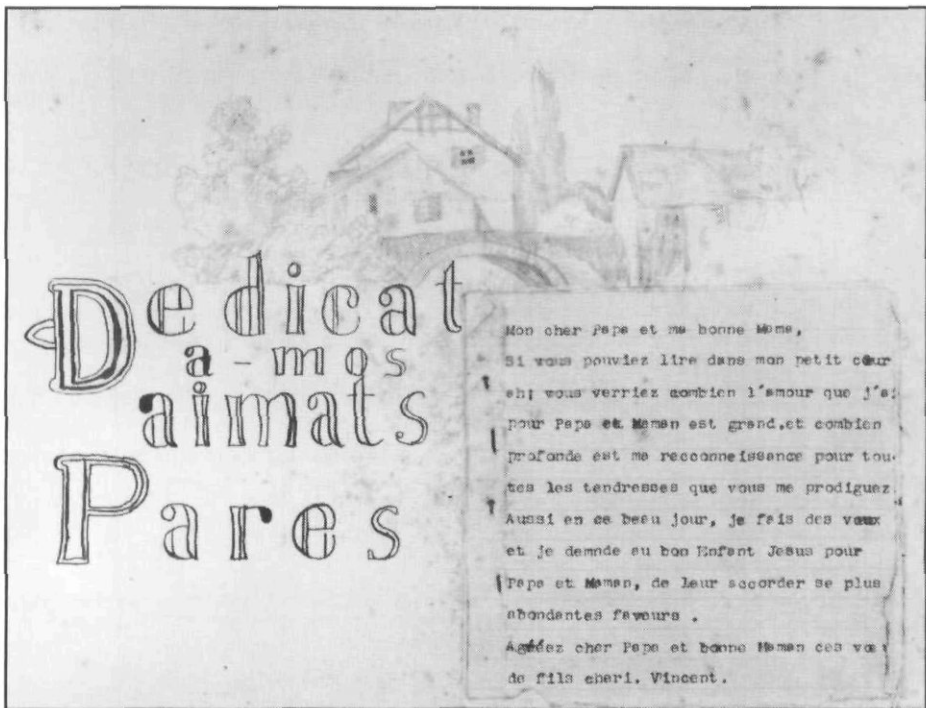
La «quinta» era la darrera de les assignatures pendents d'aquells nois –ara ja més grandets– que havien seguit pas a pas la manera d'aprendre les lliçons donades pels «hermanos» de torn de cada classe. Aquí el mestre seria el director del col·legi, l'«hermano» Julián. S'havia de veure com endegaria els nouvinguts a l'aula, que, com la tercera, feia costat amb els balcons que donaven al carrer, davant el col·legi de les nenes...

Ací ja eren més concretes les lliçons de geografia, aritmètica, idioma francès, religió, història sagrada i l'altra, que clouríem amb la *Teneduría de los libros de primer grado*, que comportava una carpeta amb el «Debe y Haber, el Mayor, el Diario» i una «Colección de libros auxiliares». En fi, que junt amb l'aprenentatge d'escriure a màquina, amb una força vella «Underwood», aniríem acabant el que seria una dècada de docència marista a les nostres vides.

Ressaltarem en principi els condeixebles que en aquests avatars seguiren la mateixa o gairebé trajectòria de classe en classe.

Aquell noieta baixet i esprimatxat, que vaig trobar en pujar l'escala i també al pati des del primer dia, en Llensa, també era a la cinquena. Amb els anys, aquella seva afecció a jugar amb capelles i amb altars de joguina, amb cirials encesos i llumeneres, el portaria a no altra cosa que a ser capellà, i rector, després, d'una parròquia barcelonina. El teníem, però, per un dels alumnes amb més coneixements de la nova classe, que assimilava molt bé lliçons de qualsevol disciplina.

Una classe que es dividia en dos camps, els cartaginesos i els romans. En un costat i altre els alumnes hi participaven, seguint l'indicatiu d'un abecedari,

començant naturalment per la lletra a. Era força divertit; a mi, almenys, m'ho semblava. L'«hermano» proposava la «lucha», que podia ser de qualsevol matèria de les que apreníem en els llibres de text: gramàtica, història, geografia, etc, etc. La lluita consistia en què, un cop posats drets a banda i banda de la classe, meitat i meitat, s'havia de fer una pregunta sobre la matèria proposada a qualsevol condeixeble de la fila contrària, o sia, el cantó romà contra el cantó cartaginès, i viceversa. Començant pel primer, el més proper a la tarima, l'«hermano» donava la consigna, amb la «xasca», per començar la «lucha».

Quan et tocava, havies de fer la pregunta al condeixeble que creies més fluix sobre el tema del dia: «Dígame en qué lugar ganó la batalla el califa Almanzor en la guerra...», per exemple. Si el «contrincante» de camp contrari no ho sabia, quedava eliminat i passava al darrer de la fila i finalment havia de tornar al pupitre, seure i escoltar com continuava la «lucha». I així successivament, s'anaven eliminant els adversaris.

Naturalment, els més ben preparats en el tema, els més «empollons», els més murrís, en saber a qui feien la pregunta anaven guanyant llocs i eliminant els adversaris. En quedar pocs participants en qualsevol fila, romana o cartaginesa, era quan la «lucha» arribava al seu zènit emocional. Es tractava de vèncer el contrincant amb la pregunta més insòlita del tema, conèixer molt bé els teus

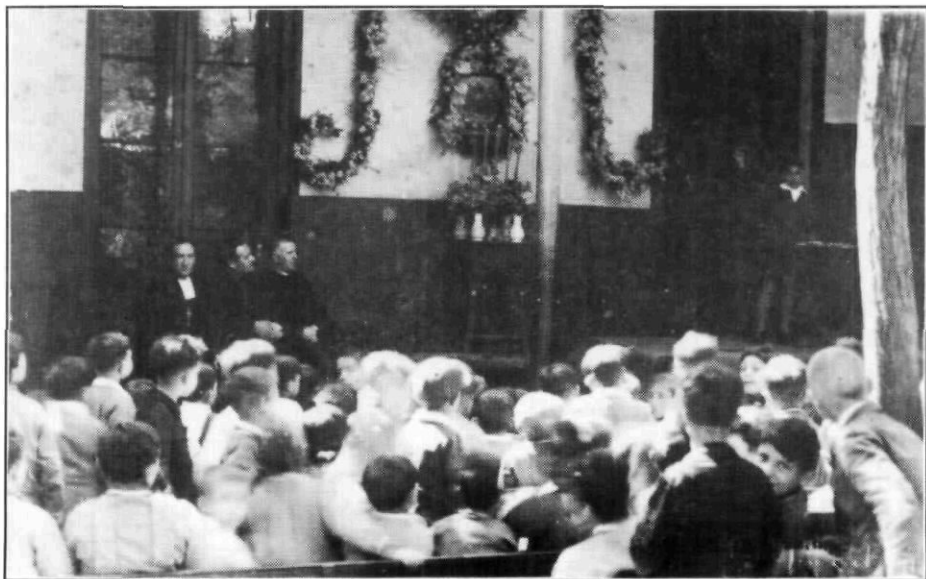
oponents i poder anar-los eliminant, com també contestar sense pèrdua de temps el tema proposat per l'enemic del camp contrari. Tots els alumnes esperàvem aquella lluita el dia que tocava.

Les assignatures eren més normals en el seu contingut i també aprenentatge. Era ben diferent del que ens havia ensenyat l'encara recordat germà Narcís. Trobàvem a faltar els dijous de recitals de versos i lectura de llibres i poemes en català. Havíem tornat, doncs, i com a idioma normal, al castellà escolar d'aquells anys.

L'«hermano» Julián el vam tenir de professor i, alhora, de director del col·legi el primer any d'estar a la «quinta». Esporàdicament, en un interval d'estada a aquesta classe, no recordo bé si el primer o el segon curs, tinguérem com a professor el germà Doroteu, un home que tots recordaríem com un professor més idoni per la nostra manera d'aprendre les lliçons, i que ens inculcava amb més propietat i, moltes vegades, en català. Aquest parèntesi del primer curs el trobarem potser massa curt.

El curs següent ens tocà un altre «hermano», jo diria de «la plana», l'«hermano» Julián. Semblava un castellà de la Castella seca i àrida, per a nosaltres llunyana en el record en la manera d'entendre l'educació dels nois més grandots.

La classe era de les que potser tenia més claror, sobretot els matins. El sol, a través de les ventalles que feien de persiana, hi entrava a raig ple, i quan a final

de curs l'estiu era present, les havíem d'entreobrir. Més d'una vegada, i aprofitant l'absència de l'«hermano», els més atrevits sortien al balcó a cridar els passavolants del carrer, especialment si eren noies.

Perquè els nois, com hem expressat, ja més grans, molts s'acostaven als catorze o quinze anys, tot i tenir en compte que els que no havien passat les classes anteriors a un ritme de dos cursos no hi arribaven. També n'hi havia de força moguts, i nois bons xicotets amb molts «modus» i urbanitat. Aquesta darrera és potser l'assignatura que ens hem oblidat d'esmentar, ja que en aquells temps, en aquells anys, era de molt bon veure, per part de la societat, que la joventut, i també la canalla, haguessin ben assimilat aquesta lloada urbanitat.

Recordo com dels més moguts de la classe en Josep Reniu i en Joan Tutó, tots dos al mateix pupitre. En els darrers bancs de l'aula, l'«hermano» els va arregar un dia fent barrila, i en aixecar la tapa del pupitre els va trobar una revista –avui faria riure– quelcom pornogràfica, quelcom satírica. Com qualificaríem la revista setmanal *El Papitu* que tenien aquells dos amics? D'altres potser també s'acostaven al tarannà d'ells, però, pel que deduïm, s'ho callaven.

El col·legi rebia alumnes provinents de tots els estaments socials, especialment de la part proletària. Ressaltaven, però, diversos alumnes provinents de la pagesia, alguns d'ells afincats al Rengle –la carretera de Barcelona– on es conreaven aquells anys les patates –«Mataró potatoes»– que, dels fèrtils i ben regats camps, anaven cada any, durant la primavera, al regne britànic, on consumien la collita d'aquest nostre Maresme. Com a pagesos del Rengle, ho eren l'Antoni Cabot Anglès i en Jaume Boix; potser d'altres, no ho recordo bé. I, del veïnat de Mata, en Noè.

Jo tenia al meu, al nostre pupitre, com a company, en Pere Tur. Recordaré sempre el curs que em va tocar l'exigu lloc que em quedava per seure, si més no còmodament. El seu pare, del mateix nom, era el xurrero expenedor de xurros i bunyols.

Els pupitres, elements per escriure, llegir, estudiar i, al mateix temps, seure, eren per a dos alumnes. La tapa feia de l'interior un lloc per guardar els llibres de text i els quaderns de les diferents assignatures. En un costat, un tinter ple de tinta. Recordarem que per escriure els quaderns s'usava tinta. Aquest líquid, moltes vegades per qualsevol moviment sobreeixia, i no cal dir que el moble no quedava massa, massa presentable. I també escriure a la llibreta, quan tocava cal·ligrafia, s'havia de saber fer bé i el més net i clar possible, ah! i a més amb «plumilla».

Tornant als amics d'aquells dos darrers anys, hem de recordar que el meu eventual condeixeble de pupitre, en Tur, ja tenia anomenada com a fill del xurrero. Ja hem esmentat els pagesos. En Roig Sanaita, a casa seva tenien botiga de queviures; en Coll, la fàbrica de mosaics; en Joan Rey, botiga de gra al major

—mongetes, cigrons i lleties—; en Joaquim Gudayol, la confiteria del costat del col·legi, i d'altres que recordarem pel nom; en Mauri, que sempre era dels últims —o sia, dels que guanyaven la batalla del romans i cartaginesos—; en Riera, en Bellavista —n'hi havia dos amb aquest cognom—; en Soler, que va marxar a Amèrica, sembla ser a l'Argentina; un altre Roig —Bueso, de segon cognom—, en Joan Baptista Parés, en Planas, en Clascà, l'Alsina, aquell francès que va tornar a França, l'Alumà, en Castelló...

Molts d'ells formaren durant aquests darrers temps l'equip de futbol del col·legi. El porter, cal remarcar-ho, era, en aquell joc de futbol, l'Antoni Llensa.

Arrengleradets, sota la porteria, feien patxoca amb la seva samarreta —no recordo els colors—; sí, però, que destacaven les porteries amb les lletres que reclamaven destacadament al llarg del pal «Per Déu i per la moral, parleu bé, si vos plau».

Eren temps de carros, cavalls i carreters, d'una moral, aquests darrers, no massa desenvolupada, pel que podem deduir.

Aquest darrer curs encara recordo no encertar massa el tracte del professor, l'«hermano» Melecio, que ens havia tocat. L'«hermano» Julián tenia més punts si el comparàvem amb el d'aquest any. Al nouvingut, per deducció també oriünd de la Castella central, li trobàvem —almenys aquest era el parer dels nois, ara més grans— una manera d'impartir lliçons i un tracte no massa amable, potser dur. O potser no era això. Almenys aquest era el parer general de la classe.

Jo recordo que no aprenia bé les lliçons com fins aleshores. Em costava entendre el que m'ensenyava el nou professor, no anava pas massa de gust, com fins llavors, al col·legi. Els condeixebles eren els mateixos. L'entorn, si fa no fa..., però... el Melecio semblava més dur en el tracte que d'altres professors; recordava quelcom d'un ahir no massa llunyà.

Vaig dir-li al pare que volia plegar, que no m'hi trobava massa bé, a l'escola...

«Doncs mira» –fou la resposta, «mirarem si et trobem feina al Forn del Vidre».

No tenia encara els catorze anys.

V.A.J.